

УДК 342.536

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2527928>**О.І. ЗОЗУЛЯ,**

доцент кафедри загальноправових дисциплін
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, м. Харків, Україна; e-mail: oizozulia@gmail.com;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5428-4622>

ОСНОВНІ ВИДИ, НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЛЬ КОМІТЕТІВ (КОМІСІЙ) ПАРЛАМЕНТУ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

O.I. ZOZULIA,

Ass. Professor, Chair of General Law Disciplines,
Kharkiv National University of Internal Affairs,
Ph.D. in Law, Kharkiv, Ukraine; e-mail: oizozulia@gmail.com;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5428-4622>

MAIN TYPES, DIRECTIONS OF ACTIVITY AND ROLE OF PARLIAMENT COMMITTEES (COMMISSIONS) IN FOREIGN COUNTRIES

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEY WORDS)

Виконано аналіз конституційно-правового статусу комітетів (комісій) парламенту у зарубіжних країнах. Встановлено, що загальною рисою парламентаризму у зарубіжних країнах є формування виключно або переважно з членів парламенту комітетів (комісій) всієї палати, спільних комітетів (комісій) двох палат, а також головних, "галузевих", спеціальних та інших комітетів (комісій) палати або всього парламенту як його робочих органів, що здійснюють нормопроектні, контрольні та інші повноваження, а в деяких країнах самостійно виконують певні функції законодавчої влади. Обґрунтовано, що для України та більшості демократичних країн з розвиненим парламентаризмом найбільш оптимальною є сильна система комітетів та/або комісій. Посилення ролі парламентських комітетів в Україні має спрямовуватись на розширення конституційного регулювання їх статусу, збільшення законодавчих і контрольних повноважень, посилення взаємодії з урядом, продовження роботи ключових комітетів у міжсесійний період, активізацію комітетських слухань, деталізацію процедури роботи, посилення інформаційних прав комітетів та забезпечення прозорості їх діяльності.

Ключові слова: конституційно-правовий статус; комітети палати; парламент

***

The analysis of the constitutional-legal status of committees (commissions) of parliament in foreign countries is made. It has been determined that the following types of committees and commissions are in the bicameral parliaments: committees (commissions) of the whole chamber, committees (commissions) of the chamber and joint committees (commissions) of two chambers. Committees and commissions of the chamber in its organization and functions, in general, are similar to the committees and commissions of the unicameral parliament, but they focus on ensuring activity is not so much the parliament as a whole, but the chambers. In some countries, joint committees (commissions) or other leading (main, major) committees/commissions of the chamber or unicameral parliament may acquire special powers beyond the strictly preparatory and subsidiary provision of parliamentary activity. In foreign countries, as in Ukraine, parliamentary committees and/or commissions in its constitutional-legal status are the inter-parliamentary bodies of the parliament, according to which they are usually subordinate, responsible and accountable only to the parliament. It has been determined that the common feature of parliamentary in foreign countries is the formation exclusively or mainly from the members of parliament committees (commissions) of the whole chamber, joint committees (commissions) of two chambers, as well as the main, major "branch", special and other committees (commissions) of the chamber or the whole parliament as its working bodies, which carry out normative design, control and other powers, and in some countries independently perform certain functions of the legislature. It is substantiated that for Ukraine and the majority of democratic countries with developed parliamentary the strongest system of committees and/or commissions is seen as the most optimal. In particular, the strengthening the role of parliamentary committees in Ukraine is primarily intended to provide for the extension of constitutional regulation of its status, increase

of its legislative and control powers, strengthening of interaction with government, continuation of work of key committees in the inter-session period, intensification of committee hearings, detailing of the procedure of work, strengthening guarantees of activity (information rights) committees and provide real transparency in its activities.

Key words: constitutional-legal status; chamber committees; parliament

Постановка проблеми

Комітети і тимчасові комісії Верховної Ради України відіграють провідну підготовчо-допоміжну роль у створенні належних умов для діяльності парламенту в Україні. Аналогічно, й в інших сучасних країнах з розвиненим парламентаризмом з огляду на необхідність всебічного забезпечення ефективної реалізації функцій парламенту, пришвидшення його роботи та підвищення фаховості розгляду законопроектів та інших питань широко утворюються та функціонують відповідні парламентські комітети та/або комісії. При цьому, у кожній країні по-різному вирішується питання меж повноважень та ролі у державі комітетів та/або комісій, які часом можуть не тільки де-факто, але й де-юре перебирати частину функцій самого парламенту. А, відтак, у контексті вдосконалення статусу комітетів Верховної Ради України й вбачаються актуальними питання основних видів, напрямків діяльності та ролі комітетів (комісій) парламентів зарубіжних країн.

Зазначимо, що деякі аспекти організації та діяльності парламентських комітетів і комісій в інших країнах раніше вже розглядалися такими вченими, як М.Е. Алдонс (M.E. Aldons), Нізам Ахмед (Nizam Ahmed), Пітер Бернелл (Peter Burnell), К.М. Махуддін (K. M. Mahiuddin), Елізабет Мклеай (Elizabeth Mcleay), Майкл Раш (Michael Rush), Кааре Стром (Kaare Strøm) та ін. У той же час, їх наукові роботи присвячені насамперед лише конкретним особливостям статусу парламентських комітетів та/або комісій в окремих зарубіжних країнах без їх розгорнутого порівняння і врахування сучасного стану й загальних тенденцій розвитку даного інституту, комплексно не характеризуючи спільність і відмінності конституційно-правового статусу парламентських комітетів і комісій у різних країнах. Окремо слід зауважити ґрунтовне монографічне дослідження Герберта Дерінга (Herbert Döring, 1996) [1], присвячене статусу парламентів та їх органів у Західній Європі, що на сьогодні вже потребує деякого уточнення з огляду на останні зміни у конституційному законодавстві відповідних країн. Значний інтерес представляє наукова робота Едуардо Алемана (Eduardo Alemán, 2016) [2] з приводу організації діяльності законодавчих установ у країнах Латинської Амери-

ки, що у той же час не розкриває особливості статусу парламентських комітетів і комісій в інших країнах світу. Саме тому метою роботи є аналіз конституційно-правового статусу комітетів (комісій) парламенту у зарубіжних країнах, визначення їх основних видів, напрямків діяльності та ролі, а також обґрунтування пріоритетних шляхів і напрямків використання позитивного зарубіжного досвіду в Україні. Її новизна полягає у авторському баченні видів, напрямків діяльності та ролі комітетів (комісій) парламенту на основі узагальнення сучасного світового досвіду їх організації та діяльності. Завданням статті є порівняльно-правовий аналіз основних видів комітетів (комісій) парламенту у зарубіжних країнах, характеристика напрямків їх діяльності, а також визначення ролі та значення у парламенті та державі.

Основні види комітетів (комісій) парламенту у зарубіжних країнах

Передусім, відмітимо, що у зарубіжних країнах конкретний статус парламентських комітетів та/або комісій прямо визначається їх призначенням, строком діяльності і персональним складом. За цим критерієм у бікамеральних парламентах можна виокремити наступні види комітетів і комісій: комітети (комісії) усієї палати, комітети (комісії) палати та об'єднані комітети (комісії) двох палат. Комітети і комісії палати за своєю організацією та функціями загалом подібні до комітетів і комісій однопалатного парламенту, водночас зосереджуючи діяльність на забезпеченні роботи не стільки парламенту в цілому, скільки палати.

Комітет усієї палати, як зазначається у науковій літературі, є його робочим органом, що включає всіх членів палати, а порядок його роботи менш формалізований ніж порядок проведення засідань палати [3, с.18; 4, с.180–181]. Наразі практика роботи комітету усієї палати застосовується, наприклад, у Палаті громад Великобританії [5], Палаті представників Нової Зеландії [6] (вона фактично є однопалатним парламентом, що раніше був двопалатним) і Палаті представників США, як зазначає Джон В. Салліван (John V. Sullivan, 2011) [7]. Проведення засідань комітету усієї палати може бути ефективною формою загального розгляду й обговорення найважливіших законопроектів конституційного,

фінансового та іншого характеру без необхідності дотримання всіх звичайних регламентних процедур. У той же час насправді комітет усієї палати є не стільки фаховим робочим органом, скільки специфічною формою сесійної роботи палати, що може бути зіставлена з процедурою загальнопарламентського обговорення в однопалатних парламентах. Попри вказані переваги робота комітету усієї палати зазвичай забезпечує здебільшого концептуальний, не спеціалізований і недостатньо ретельний розгляд ним відповідних питань.

Досить цікавим є досвід функціонування об'єднаних комітетів (комісій) двох палат, що, наприклад, має місце у більшості багатопалатних парламентах, в тому числі у Білорусі та Росії (погоджувальна комісія) [8, 9], Бразилії (спільна постійна комісія) [10], Великобританії (об'єднані комітети) [11], Іспанії та Казахстані (спільна комісія) [12, 13], Франції (змішана паритетна комісія) [14], США (спільні комітети, погоджувальний комітет) [7], Чаді (змішана комісія) [15]. У Німеччині також існує спільний комітет Бундестагу і Бундесрату [16]. Їх роль досить різна, але головною мірою полягає в спільному обговоренні, усуненні розбіжностей та узгодженні позицій обох палат, а також напрацюванні консенсусних рішень. Як слушно відзначає з цього приводу А.Б. Медвідь, об'єднані парламентські комісії в різних державах можуть здійснювати узгоджувальну, законотворчу або контрольну діяльність, вирішувати адміністративні питання [3, с.19]. Зокрема, згідно § 1 ст.166 Конституції Бразилії від 05.10.1988 р. [10], спільна постійна комісія сенаторів і депутатів готує висновки на законопроекти, щорічні фінансові звіти та національні плани і програми, а також здійснює бюджетний контроль.

Загальною особливістю подібних об'єднаних комітетів (комісій) є переважно надзвичайний характер обставин їх утворення (скликання), наприклад, у разі неможливості продуктивної діяльності однієї з палат або усього парламенту (відхилення чи блокування розгляду законопроекту палатою, недієздатність парламенту тощо). Хоча, наприклад, у Раді Федерації Федеральних Зборів Росії об'єднані комісії можуть утворюватись і для підготовки пропозицій з приводу окремих напрямків державної політики [17].

Цілком логічним вбачається формування об'єднаних комітетів (комісій) саме на паритетних засадах (ст.100 Конституції Білорусі від 15.03.1994 р. [8], ст.167 Конституції Іспанії від 27.12.1978 р. [12], ст.45 Конституції Франції від

04.10.1958 р. [14]), хоча у Німеччині спільний комітет складається на дві третини з депутатів Бундестагу і тільки на одну третину з членів Бундесрату (ст.53-а Конституції Німеччини від 23.05.1949 р. [16]), що насамперед пояснюється відмінностями їх статусу у системі вищих представницьких органів Німеччини. Зазначимо, що робота об'єднаних комітетів (комісій), утворених з уповноважених, кваліфікованих представників палат, апіорі є більш оперативною, фаховою й ефективною ніж проведення спільних засідань двох палат. Для комітетів та/або комісій однопалатних парламентах (у тому числі, й Верховної Ради України) досвід роботи об'єднаних комітетів (комісій) може бути корисним в частині принципу їх формування на паритетних засадах, запозичення форм і методів погоджувальної діяльності, спрямування роботи на максимальне узгодження законопроектів з усіма зацікавленими сторонами тощо.

Окрім того, в окремих країнах об'єднані комітети (комісії) або інші провідні (основні, головні) комітети/комісії палати чи однопалатного парламенту можуть набувати особливих повноважень, які виходять за межі суто підготовчо-допоміжного забезпечення роботи парламенту. Так, згідно ст.78 Конституції Іспанії від 27.12.1978 р. [12] Постійні депутатські комісії забезпечують здійснення повноважень палат між сесіями, а також у разі їх розпуску або припинення дії мандату. У міжсесійний період також діє Постійна комісія Генерального Конгресу Мексики, що уповноважена, наприклад, давати згоду на застосування національної гвардії, приймати присягу посадових осіб, призначати виконуючого обов'язки глави держави на час його відпустки та ін. (ст.ст.78, 79 Конституції Мексики від 05.02.1917 р. [18]). Досить показовим тут є й передбачене ст.ст.115-а, 115-е Конституції Німеччини від 23.05.1949 р. [16] повноправне заміщення Бундестагу та/або Бундесрату їх Спільним комітетом у разі неможливості своєчасного скликання чи неправомочності прийняття рішень даними вищими представницькими органами.

З одного боку, вищевказаний підхід дозволяє забезпечити безперервність виконання парламентських функцій, у тому числі у надзвичайних обставинах як-то, наприклад, військовий стан. З іншого ж боку, подібні головні комітети (комісії), навіть сформовані за принципом пропорційного представництва депутатських фракцій і груп, є менш чисельними та представницькими порівняно з парламентом в цілому, а фактичне перебирання ними функцій парламенту загалом має

менш легітимний і демократичний характер. Саме тому, наприклад, у Німеччині прийняті Спільним комітетом закони діють лише шість місяців після завершення стану оборони і у будь-який час можуть бути скасовані Бундестагом (ст.ст.115-к, 115-1 Конституції Німеччини від 23.05.1949 р. [16]). Тут маємо погодитись із В.С. Журавським [19, с.24] щодо важливості розумного обмеження і чіткого визначення повноважень подібних головних комітетів (комісій), надання парламенту ефективних і оперативних засобів контролю за роботою головного комітету (комісії). Наочним же прикладом очевидно надмірного зосередження владних повноважень провідним комітетом (комісією) парламенту є Постійна комісія Національної асамблеї Лаосу, що згідно ст.ст.40, 42, 48 Конституції Лаосу від 15.08.1991 р. [20] надає рекомендації щодо обрання (відставки) президента держави та інших вищих посадових осіб, тлумачить закони, контролює діяльність адміністративних і судових органів. Як на нас, в Україні та інших країнах з недостатнім рівнем розвитку парламентаризму, демократії та громадянського суспільства вищезначена практика може мати більше негативних наслідків, пов'язаних з вірогідним зловживанням інститутом головного комітету, підміною ним парламенту, необ'єктивним формуванням персонального складу та ін.

При цьому, слід визнати обґрунтованість і конструктивність утворення на паритетних засадах спеціального парламентського комітету (комісії), який у міжсесійний період здійснюватиме певні представницькі, законопроектні та контрольні повноваження парламенту. Функціонування такого парламентського органу, наприклад, передбачено ст.58 Конституції Бразилії від 05.10.1988 р. [10] (представницька комісія Національного конгресу). Наголосимо, що належна діяльність подібного комітету (комісії) першочергово потребує чіткого й розгорнутого правового врегулювання його статусу, гарантій, порядку формування та роботи тощо. Також позитивно можна оцінити продовження комісіями Сейму Латвії (ст.25 Конституції Латвії від 15.02.1922 р. [21]) і комітетами Національної Ради Словаччини (ст.82 Конституції Словаччини від 01.09.1992 р. [22]) своєї роботи у міжсесійний період, що без перебирання функцій самого парламенту забезпечує безперервність його функціонування, зокрема виконання представницьких і контрольних функцій, а також загалом більш оперативну й ґрунтовну законопроектну діяльність.

Попри вищерозглянуті комітети (комісії) усієї палати та об'єднані комітети (комісії) двох палат основну роль у діяльності парламенту все ж таки відіграють саме комітети (комісії) палати. Парламентські робочі органи палати чи однопалатного парламенту у зарубіжних країнах зазвичай представлені постійно діючими "галузевими" (спеціалізованими), а також тимчасовими спеціальними і слідчими комітетами та/або комісіями. Зокрема крім України означений підхід до організації парламентських комітетів та/або комісій має місце у Бразилії, Вірменії, Грузії, Ізраїлі, Молдові, Польщі, Чаді, Чехії та інших країнах. Постійні комітети (комісії) палати або однопалатного парламенту за своєю суттю є підготовчо-допоміжними, забезпечувальними органами, що виконують основну частину законопроектних, контрольних і організаційних повноважень, беруть участь у формуванні державного бюджету. Так, згідно ст.56 Конституції Грузії від 24.08.1995 р. [23] у парламенті створюються постійно діючі комітети для попередньої підготовки законодавчих питань, сприяння виконанню рішень, а також контролю діяльності уряду й інших підзвітних парламенту органів. Такі постійні комітети (комісії) загальної компетенції зазвичай є галузевими (спеціалізованими), утворюючись за окремими напрямками (сферами) законотворчої та контрольної діяльності парламенту (нерідко з урахуванням існуючої системи урядових міністерств).

Напрямки діяльності комітетів (комісій) парламенту у зарубіжних країнах

Цілком логічно основним напрямком діяльності постійних комітетів (комісій) парламенту у зарубіжних країнах є законопроектна робота, зокрема у Італії, Камеруні, Лаосі, Перу, Польщі, Фінляндії, Франції та Чаді попередній розгляд парламентськими комісіями (комітетами) законопроектів (законодавчих пропозицій, поправок та ін.) на конституційному рівні фактично визначено як обов'язкову стадію законодавчого процесу. При цьому, найбільш оптимальним вбачається залучення парламентських комітетів (комісій) до роботи над законопроектом до (США, Швейцарія), а не після (Великобританія) початку його розгляду у парламенті чи його палаті. Такий підхід забезпечує ширші можливості комітету (комісії) щодо змістовного аналізу та доопрацювання законопроекту й визначення його подальшої долі, а також незв'язаність комітету (комісії) попередньо ухваленими рішеннями парламенту. Окрім того, як зауважує К.В. Манжул, вагома роль у законопроектній роботі комітетів Бундестагу Німеччини відводиться оцінці не лише

перспективних результатів, але й фінансових витрат запропонованого законопроекту [24], що дозволяє реально (а не формально як у багатьох країнах) визначити джерела і обсяги фінансування, спрогнозувати доцільність прийняття законопроекту та його потенційну ефективність.

Разом із тим, у парламенті Великобританії створюються не "галузеві" постійно діючі, а тимчасові загальні комітети, призначені для підготовки та попереднього розгляду конкретних законопроектів [25]. З одного боку, це дозволяє забезпечити високу фаховість персонального складу таких комітетів і їх зосередженість на ретельному розгляді лише одного законопроекту. З іншого ж боку, вказана практика не забезпечує накопичення комітетами досвіду парламентської роботи й не може застосовуватись у разі значної кількості законопроектів (що характерно для пострадянських та інших країн з недостатньо розвиненим парламентаризмом). Крім цього, постійні "галузеві" комітети (комісії) на відміну від розглянутих тимчасових загальних комітетів палат парламенту Великобританії нерідко також виконують певні контрольні функції (наприклад, у Грузії [23], Словаччині [22] та інших країнах). Натомість же у Великобританії для контролю за діяльністю уряду та з внутрішньо парламентських питань додатково утворюються постійно діючі спеціальні комітети [26], внаслідок чого істотно збільшується мережа парламентських комітетів, що пересікаються один із одним за предметами відання, але відрізняються за повноваженнями, терміном діяльності та персональним складом. Відповідно з позицій забезпечення організованості, стабільності та упорядкованості діяльності парламентських робочих органів оптимальнішим для більшості країн (у тому числі й України) нами вбачається створення постійних "галузевих" (спеціалізованих) комітетів/комісій.

В окремих зарубіжних країнах парламентські комітети та/або комісії крім попереднього розгляду законопроектів також наділяються власним правом законодавчої ініціативи. Наприклад, це комісії палат Національного конгресу Бразилії (ст.61 Конституції Бразилії від 05.10.1988 р. [10]), комітети парламенту Грузії (ст.67 Конституції Грузії від 24.08.1995 р. [23]), комітети Національної Ради Словаччини (ст.87 Конституції Словаччини від 01.09.1992 р. [22]) і комітети Державних Зборів Угорщини (ст.6 Конституції Угорщини від 25.04.2011 р. [27]). На нашу думку, наявність або відсутність такого права суттєво не впливає на статус і діяльність парламентсь-

ких комітетів та/або комісій, оскільки законопроекти можуть вноситись одноосібно чи колективно самими парламентарями – членами певного комітету (комісії). У той же час наділення парламентських комітетів (комісій) правом законодавчої ініціативи слушно підкреслює їх роль як центрів всебічної законопроектної роботи.

Цікавим і своєрідним є конституційно-правовий статус постійних комісій палат Генеральних кортесів Іспанії. Зокрема, згідно ст.75 Конституції Іспанії від 27.12.1978 р. [12] палати парламенту можуть делегувати постійним законодавчим комісіям право прийняття законопроектів, що є доволі нетиповим для постійних комітетів та/або комісій парламенту в інших державах, які зазвичай розглядаються як підготовчо-допоміжні органи, залишаючи остаточне прийняття рішень парламенту або його палатам. Хоча в окремих випадках комісії Національного конгресу Бразилії (§ 2 ст.58 Конституції Бразилії від 05.10.1988 р. [10]) і комісії парламенту Італії (ст.72 Конституції Італії від 27.12.1947 р. [28]) теж можуть ухвалювати відповідні законопроекти. З одного боку, вищевказана практика у парламентах Бразилії, Іспанії та Італії дозволяє значно пришвидшити їх законодавчу діяльність, забезпечити більш ретельний і фаховий розгляд та обговорення законодавчих ініціатив у постійних комітетах (комісіях) ніж на засіданнях палат парламенту. При цьому, в Іспанії можливі ризики урівноважуються конституційним закріпленням питань, з приводу яких постійні законодавчі комісії не можуть самостійно приймати закони, та права палат парламенту повертати з таких комісій будь-який законопроект на свій розгляд і прийняття [12].

З іншого ж боку, навіть за умови пропорційного представництва усіх парламентських фракцій і груп у постійних законодавчих комісіях вони не можуть розглядатись як повний аналог палати ані за рівнем свого електорального, регіонального та іншого представництва, компетентності та легітимності. Крім цього, не можна виключати певної кулуарності та непрозорості законотворчості таких постійних комісій (що менше властива засіданням палат), а також неоптимальності та неузгодженості законодавчої роботи різних постійних законодавчих комісій, присвоєння ними функцій парламенту або його палати. Відтак, більш виваженим для більшості сучасних країн, у тому числі й України, вбачається зосередження діяльності постійних комісій саме на підготовці та попередньому розгляді законопроектів з їх подальшим загальнопарламентським обговоренням і схваленням. Як

компромісний підхід тут може розглядатись передбачена ст.153 Конституції Швейцарії від 18.04.1999 р. [29] можливість законодавчого передання парламентським комісіям лише тих окремих повноважень, які не мають правотворчого характеру.

Досить багатоаспектним у зарубіжних країнах є парламентський контроль, реалізація різних форм якого покладається на комітети та/або комісії парламенту. Зокрема крім проведення парламентських розслідувань ними здійснюється ще й розгляд скарг на дії/бездіяльність органів публічної влади (Бразилія), проведення публічних слухань (Бразилія, Казахстан, Молдова, США, Чад), одержання пояснень уряду з питань зовнішньої політики та політики безпеки (Фінляндія), перевірка дій адміністрації і фактів вчинення правопорушень її посадовими особами (США), перевірка діяльності адміністративних і судових органів (Лаос), контроль за виконанням законів (Молдова, Польща, США), одержання відомостей для контролю банківської діяльності (Фінляндія) та ін. При цьому, вважаємо надмірним право комітетів Конгресу Перу на доступ до банківської таємниці [30], що не лише не є нагально необхідним для здійснення парламентського контролю, але й (у разі зловживання даним правом) може призводити до порушення прав громадян і юридичних осіб.

Розгляд комітетами та/або комісіями парламенту скарг на діяння органів публічної влади розглядається нами як важливий інструмент взаємодії з громадськістю, виявлення відповідних недоліків і порушень, а також забезпечення своєчасного реагування на них. Водночас парламентські комітети та/або комісії, як правило, не можуть самостійно ефективно усувати недоліки чи порушення в роботі органів публічної влади, лише ухвалюючи рішення рекомендаційного характеру та звертаючись до компетентних інституцій (парламенту, уряду, правоохоронних органів тощо). Відтак, виходячи з природи і призначення комітетів та/або комісій як допоміжних, робочих органів парламенту, основний акцент у такій їх діяльності має бути зроблено на врахуванні виявлених недоліків і порушень у подальшій законопроектній роботі, її спрямуванні на удосконалення законодавчих засад функціонування органів публічної влади.

Проведення у парламентах зарубіжних країн комітетських слухань виступає не тільки засобом одержання комітетами (комісіями) необхідної інформації, але й формою їх взаємодії з громадськістю, консультацій та публічного об-

говорення як поточних законопроектів, так і нагальних загальнодержавних питань, а також акумулювання, узагальнення та підтримки відповідних пропозицій. При цьому, як позитив маємо зауважити закріплення у Конституції Бразилії від 05.10.1988 р. [10] обов'язковості залучення організацій громадянського суспільства до публічних слухань у парламентських комісіях. Як відзначається у науковій літературі [31, с.19, 20], проведення комітетських слухань (нерідко багатоденних) є ключовим етапом законодавчого процесу і у Конгресі США, виявляючи і консолідуючи політичну підтримку тих чи інших проєктів парламентських рішень.

Нерідко у зарубіжних країнах парламентські комітети та/або комісії також здійснюють окремі повноваження номінаційного характеру. Так, відповідні парламентські комітети та/або комісії надають висновок у справі про дострокове припинення повноважень глави держави (Білорусь, Казахстан, Росія) або депутата (Фінляндія), а також про притягнення члена уряду або депутата до кримінальної відповідальності (Білорусь, Лаос, Польща, Фінляндія) чи позбавлення його імунітету (Молдова, Росія); надають висновок з приводу кандидатур членів уряду, суддів, генерального прокурора та/або інших вищих посадових осіб (Білорусь, Казахстан, Молдова, Польща, Росія) тощо. Наголосимо, що такі повноваження парламентських комітетів та/або комісій переважно похідні від компетенції самого парламенту й мають підготовчо-допоміжний характер, не передбачаючи прийняття комітетами та/або комісіями остаточних кадрових рішень. Викладеному не суперечить самостійна участь парламентських комітетів та/або комісій (від свого імені) у реалізації окремих номінаційних повноважень інших суб'єктів, що є проявом погодження між різними гілками державної влади. Як приклад тут можна вказати погодження комітетами або комісіями Федеральних Зборів Росії призначення/відкликання главою держави дипломатичних представників (ст.93 Конституції Росії від 12.12.1993 р. [9]).

Поза цим, дещо неоднозначним вбачається фактичне покладення на конституційну комісію Едускунти згідно § 74 Конституції Фінляндії від 11.06.1999 р. [32] парламентського конституційного контролю, а саме ухвалення висновків щодо конституційності законопроектів та інших питань, їх відповідності міжнародним конвенціям про права людини. З одного боку, подібний попередній конституційний контроль, здійснюваний відповідною парламентською комісією, загалом дозволяє оперативно попередити прийняття та

виконання неконституційних законів. З іншого ж боку, враховуючи склад конституційної комісії Едускунти Фінляндії (що складається не з неупереджених суддів і вчених, а з парламентарів – державних політичних діячів), здійснення нею попереднього конституційного контролю не виключає прийняття необ'єктивних політизованих рішень, необґрунтованого втручання у законодавчий процес. Так само повноваження конституційної комісії Едускунти Фінляндії стосуються конституційності насамперед законопроектів, не вирішуючи питання неконституційності вже чинних законів. З огляду на це більш оптимальним вбачається встановлення конституційності законів окремим конституційним судом, а законопроектів – міністерством юстиції, апаратом парламенту та/або комітетами (комісіями) з можливістю прийняття парламентом з даного приводу власного рішення. Також статусу парламентських комісій (комітетів) більше відповідає не стільки виконання функцій конституційного контролю, скільки передбачене ст.27 Закону Молдови від 02.04.1996 р. [33] надання ними суто консультативних висновків для забезпечення одноманітного застосування законодавства.

У Білорусі, Бразилії, Вірменії, Ізраїлі, Казахстані, Польщі, Чаді, Чехії, Фінляндії, Франції та інших країнах тимчасові спеціальні комітети або комісії (які також можуть називатись просто "комісіями", "тимчасовими", "особливими", "надзвичайними", "комітетами ad hoc" тощо) доповнюють постійні "галузеві" комітети парламенту й призначені для підготовки та попереднього розгляду окремих складних законопроектів чи інших специфічних, обмежених питань. Власне багато у чому саме з такими парламентськими органами можуть бути зіставлені вищезазначені тимчасові загальні комітети палат парламенту Великобританії. А у палатах Конгресу США, як зазначається у літературі [7], спеціальні комітети нерідко розглядають питання застосування норм права і правопорушень у сфері державно-політичного життя.

Як на нас, утворення тимчасових спеціальних комісій дозволяє уникнути конкуренції між постійними комітетами (комісіями) щодо права розглядати певний законопроект чи питання, сформувані для його розгляду найбільш оптимальний персональний склад, а також забезпечити фаховість, ретельність та цілеспрямованість роботи такої комісії (комітету) саме над відповідним законопроектом чи питанням. Формування тимчасової спеціальної комісії може бути доцільно погодити з профільним постійним

комітетом задля узгодження їх діяльності та розмежування предметів відання і повноважень, як це, наприклад, має місце у Раді Федерації Федеральних Зборів Росії [17]. При цьому, враховуючи функціональну подібність до постійних комісій, правила роботи означених тимчасових спеціальних комісій цілком виправдано зазвичай ґрунтуються на правилах роботи постійних комісій парламенту. Нерідко також саме на спеціальні комітети (комісії) покладаються повноваження з внутрішньо парламентських питань регламенту, депутатської етики і привілеїв.

Значимо, що одним із основних принципів реалізації державної влади у сучасній демократичній державі є принцип гласності. Водночас у зарубіжних країнах він дещо по-різному втілюється у діяльності парламентських комітетів та/або комісій – від відкритості їх засідань та загальної доступності інформації (звітів) про роботу таких комітетів та/або комісій (Казахстан, Латвія, Молдова, Німеччина, Польща, Росія, США) до закритості їх засідань та конфіденційності роботи (Фінляндія). Як на нас, враховуючи представницький характер парламенту (а отже і його робочих органів) та суспільну важливість питань, що розглядаються комітетами та/або комісіями, їх робота на загальних засадах має бути максимально відкритою та прозорою, допускаючи при цьому в окремих обґрунтованих випадках проведення закритих засідань. Також маємо не погодитись із положеннями § 50 Конституції Фінляндії від 11.06.1999 р. [32], що допускають проведення відкритих засідань парламентських комісій лише з метою "отримання інформації для розгляду питання", залишаючи поза увагою необхідність забезпечення поінформованості громадськості та залучення інститутів громадянського суспільства до роботи парламентських органів. Із закритим характером роботи комісій Едускунти Фінляндії не зовсім узгоджується й конституційно задекларована загальнодоступність їх протоколів і матеріалів до них. Також дещо застарілою і неефективною вбачається норма щодо розміщення інформації про роботу комітетів Державної Думи Федеральних Зборів Росії "на дошці оголошень палати" [34], а, наприклад, не у засобах масової інформації (зокрема електронних).

Роль та значення комітетів (комісій) парламенту у зарубіжних країнах

У зарубіжних країнах, як і в Україні, парламентські комітети та/або комісії за своїм конституційно-правовим статусом є внутрішньоструктурними органами парламенту, відповідно до чого зазвичай вони підпорядковані, відповідальні та

підзвітні тільки парламенту (як це, наприклад, прямо передбачено ст.16 Закону Молдови від 02.04.1996 р. [33]). Згідно ст.78 Конституції Іспанії від 27.12.1978 р. [12] постійні депутатські комісії мають звітувати перед відповідною палатою про розглянуті нею питання та прийняті рішення. У США та деяких інших країнах парламентські комітети (комісії) мають доволі високий ступінь незалежності від парламенту (його палат), зокрема, як вказується у науковій літературі [4, с.96, 97; 31, с.16; 35, с.76], комітети досить обмежено підконтрольні Конгресу США, можуть вносити власні і остаточно відхиляти поправки та пропозиції до законопроектів, у тому числі поданих главою держави. У той же час у Казахстані парламентські комітети обмежені у здійсненні окремих базових повноважень необхідністю одержання згоди керівництва парламенту (його палати), зокрема щодо проведення відповідних слухань (ст.58 Закону Казахстану від 07.05.1997 р. [36]). Отже, найбільш оптимальним форматом відносин парламенту і його комітетів (комісій) вбачається поєднання їх функціональної самостійності з організаційною підпорядкованістю та підзвітністю парламенту. При цьому, в окремих країнах (наприклад, у Великобританії) парламентські комітети та/або комісії у своїй діяльності не стільки де-юре, як де-факто також можуть бути залежні від уряду, зв'язуючись у роботі над законопроектами попередньо ухваленими рішеннями уряду в цілому і конкретно відповідального за законопроект міністра. Подібний підхід є проявом слабкої системи парламентських комітетів (комісій), що, на нашу думку, не дозволяє їм неупереджено виконувати їх законопроектні, контрольні та інші функції.

Загалом же залежно від ролі комітетів і комісій у діяльності парламентів зарубіжних країн їх поділяють на сильні та слабкі системи комітетів (комісій). Зрозуміло, що ті парламенти, де постійні комітети (комісії) можуть виконувати окремі законодавчі функції парламенту (наприклад, в Іспанії [12]) або є невід'ємними ключовими учасниками законодавчого процесу (наприклад, у Бразилії [10] та Грузії [23]), мають сильні системи комітетів. Можливість заміщення у визначених випадках Бундестагу та/або Бундесрату їх Спільним комітетом [16] вказує на сильну систему парламентських комітетів у Німеччині. Конгрес США, за визначенням Лоуренс Д. Лонглі (Lawrence D. Longley, 1998), Роджер Х. Девідсон (Roger H. Davidson, 1998), теж має сильну систему комітетів [35, с.73; 37], які функціонують на постійній основі (у тому числі і у міжсесійний

період) та зосереджують основну частину законопроектної роботи та контролю за діяльністю уряду, наділяючись широкими повноваженнями у сфері парламентських розслідувань (проведення слухань, виклик свідків, витребування документів тощо). До інших ознак сильних систем комітетів О.М. Порубенський [35, с.73] також відносить визначеність їх юрисдикції певною тематикою, відповідність структурі урядових органів і призначення голів комітетів з огляду на тривалість служби в комітеті.

Якщо ж парламентські комітети та/або комісії діють переважно на тимчасових засадах для попереднього розгляду (редакційного доопрацювання) конкретних законопроектів (перебуваючи під контролем або впливом уряду), а основним робочим органом є сама палата (наприклад, у Великобританії [25]), то можна говорити скоріше про слабку систему комітетів (комісій). Крім демократичних країн, де роль парламентських комітетів та/або комісій традиційно є невисокою, слабку систему комітетів (комісій) також мають парламенти країн, що розвиваються, і авторитарних країн, у яких подібні парламентські структури функціонують здебільшого лише номінально. Як відзначає з цього приводу В.С. Журавський [19, с.18], парламентські комітети у таких країнах майже не використовують законодавчо надані їм права, пов'язані з викликом посадових осіб і свідків, витребуванням документів тощо.

У той же час маємо не погодитись із тезою Б.І. Ольховського [31, с.16], що "у демократичних країнах комітети парламентів являють собою основну організаційну структуру законодавчого органу", відповідальну за роботу із законопроектами. Не можна заперечувати, що сильна система парламентських комітетів дійсно є рисою демократичних країн, проте сама по собі слабкість системи комітетів (комісій) парламенту не виключає демократичності певної країни (наприклад, Великобританії).

Висновки

Загальною рисою парламентаризму у зарубіжних країнах є формування виключно або переважно з членів парламенту комітетів (комісій) усієї палати, об'єднаних комітетів (комісій) двох палат, а також головних, "галузевих", спеціальних та інших комітетів (комісій) палати чи усього парламенту як його робочих органів, що здійснюють нормпроектні, контрольні та інші повноваження, а в окремих країнах самостійно виконують й деякі функції легіслатури.

Для України та більшості демократичних країн із розвиненим парламентаризмом найбільш оптимальною вбачається сильна система комітетів та/або комісій. Це визначається не лише формальними критеріями постійності їх функціонування і формальним закріпленням значних законопроектних і контрольних повноважень, але й реальним впливом таких парламентських органів на діяльність парламенту, здатністю ефективно здійснювати покладені на них функції. Зокрема, посилення ролі парламентських комітетів в Україні першочергово має передбачати розширення конституційного регулювання їх статусу, збільшення їх законопроектних і контрольних повноважень, посилення взаємодії з урядом, продовження роботи ключових комітетів у міжсесійний період, інтенсифікацію комі-

тетських слухань, деталізацію порядку роботи, посилення гарантій діяльності (інформаційних прав) комітетів і забезпечення реальної гласності в їх діяльності.

Конфлікт інтересів

Автор заявляє, що не існує будь-якого конфлікту інтересів.

Вираз вдячності

Ми вдячні науковому консультанту, доктору юридичних наук, професору, Заслуженому юристу України Ю.М. Бисазі та очолюваному ним колективу кафедри конституційного права та порівняльного правознавства Ужгородського національного університету за підтримку означеного наукового напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Herbert Döring. *Parliaments and Majority Rule in Western Europe*. New York: St. Martin's Press, 1996. 700 p.
- Eduardo Alemán. *Legislative Institutions and Lawmaking in Latin America*. Oxford: OUP Oxford, 2016. 349 p.
- Медвідь А. Б. Конституційно-правовий статус тимчасових комісій Верховної Ради України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2008. 252 с.
- Мишель Амеллер. Парламенты: сравнительное исследование структуры и деятельности представительных учреждений 55 стран мира / под ред. Мишеля Амеллера; пер. с англ. ред. З. И. Луковниковой. М.: Прогресс, 1967. 512 с.
- Committee of the whole House / The Parliament of the United Kingdom. URL: <https://www.parliament.uk/site-information/glossary/committee-of-the-whole-house>.
- Committee of the whole House / New Zealand Parliament. URL: <https://www.parliament.nz/en/get-involved/features-pre-2016/document/00NZPHomeNews201311151/committee-of-the-whole-house>.
- John V. Sullivan. *Constitution, Jefferson's Manual and Rules of the House of Representatives of the United States*. Washington: U.S. Government Printing Office, 2011. 1445 p.
- Конституція Республіки Беларусь: 15.03.1994 № 2875–XII. *Ведомасці Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь*. 1994. № 9. Ст. 144.
- Конституция Российской Федерации: от 12.12.1993 г. *Российская газета*. 1993. № 237. Ст. 15.
- Constituição da República Federativa do Brasil: de 05.10.1988. 35 ed. Brasília: Câmara dos Deputados, Edições Câmara, 2012. 454 p.
- Joint Committees / The Parliament of the United Kingdom. URL: <https://www.parliament.uk/about/how/committees/joint>.
- Constitución Española: de 27.12.1978. *Boletín Oficial del Estado*. 1978. № 311.
- Конституция Республики Казахстан: от 30.08.1995 г. *Ведомости Парламента Республики Казахстан*. 1996. № 4. Ст. 217.
- Constitutionnel de la République Française: à partir de 04.10.1958 année. *Journal officiel de la République Française*. 1958.
- Constitution de la République du Tchad: du 31.03.1996 révisée / Présidence de la République du Tchad. URL: https://www.presidence.td/upload/doc/doc_643.pdf.
- Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland: vom 23.05.1949 jahr. *Bundesgesetzblatt*. Teil I. 1949. № 1.
- О Регламенте Совета Федерации Федерального Собрания Российской Федерации: Постановление Совета Федерации Федерального Собрания Российской Федерации: от 30.01.2002 № 33-СФ. *Собрание законодательства РФ*. 2002. № 7. Ст. 635.
- Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos: el 05.02.1917 / Cámara de Diputados. URL: http://www.diputados.gob.mx/LeyesBiblio/pdf/1_150917.pdf.
- Журавський В. С. Правовий статус парламентських комітетів. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2001. № 2. С. 14–25.
- Constitution of the Lao People's Democratic Republic: from 15.08.1991 / World Intellectual Property Organization. URL: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=180175.
- Latvijas Republikas Satversme: no 15.02.1922 gadu. *Valdības Vēstnesis*. 1922. № 141.

22. Ústava Slovenskej republiky: z 01.09.1992, № 460/1992. *Sbírka zákonů*. 1992. Částka 92.
23. Конституция Грузии: от 24.08.1995 г., № 786. *Вестник Парламента Грузии*. 1995. № 31-33. Ст. 668.
24. Манжул К. В. Роль комітетів Верховної Ради України в законодавчій процедурі. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2004. № 10. С. 23–34.
25. General Committees (including Public Bill Committees) / The Parliament of the United Kingdom. URL: <https://www.parliament.uk/about/how/committees/general>.
26. Select Committees / The Parliament of the United Kingdom. URL: <https://www.parliament.uk/about/how/committees/select>.
27. Magyarország Alaptörvénye: től 25.04.2011 / Országgyűlés. URL: <http://www.parlament.hu/irom39/02627/02627.pdf>.
28. Costituzione della Repubblica Italiana: da 27.12.1947 / Senato della Repubblica. URL: <http://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione.pdf>.
29. Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft: vom 18.04.1999 / Der Bundesrat. URL: <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19995395>.
30. Constitución Política del Perú: de 29.12.1993 / Presidencia del Consejo de Ministros. URL: <http://www.pcm.gob.pe/wp-content/uploads/2013/09/Constitucion-Política-del-Peru-1993.pdf>.
31. Ольховський Б. І. Роль комітетів Верховної Ради України в розробці законопроектів. *Проблеми законності*. 2004. Вип. 66. С. 12–20.
32. Suomen perustuslaki: alkaen 11.06.1999 / Eduskunta. URL: https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/ekj_1+2013.pdf.
33. Pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului: Lege Republica Moldova: din 02.04.1996, № 797. *Monitorul Oficial*. 2007. № 50. Ст. 237.
34. О Регламенте Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации: Постановление Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации: от 22.01.1998 № 2134-II ГД. *Собрание законодательства РФ*. 1998. № 7. Ст. 801.
35. Порубенський О. М. Окремі питання організації комітетів у структурі парламенту: зарубіжний досвід та Україна. *Часопис Київського університету права*. 2007. № 1. С. 72–77.
36. О комитетах и комиссиях Парламента Республики Казахстан: Закон Республики Казахстан: от 07.05.1997 № 101-І. *Ведомости Парламента Республики Казахстан*. 1997. № 9. Ст. 94.
37. Lawrence D. Longley, Roger H. Davidson. *The New Roles of Parliamentary Committees*. London; Portland, OR: F. Cass, 1998. 255 p.

REFERENCES

1. Döring, Herbert. (1996). *Parliaments and Majority Rule in Western Europe*. New York: St. Martin's Press.
2. Alemán, Eduardo. (2016). *Legislative Institutions and Lawmaking in Latin America*. Oxford: OUP Oxford.
3. Medvid', A. B. (2008). *Konstytutsiyno-pravovyy status tymchasovykh komisiiy Verkhovnoyi Rady Ukrainy* [The constitutional and legal status of the temporary commissions of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Extended abstract of candidate's thesis (12.00.02). Uzhhorod (in Ukr.).
4. Ameller, Mishel'. (Red.). (1967). *Parlamenti: cravnitel'noye issledovaniye struktury i deyatel'nosti predstavitel'nykh uchrezhdeniy 55 stran mira* [Parliaments: a comparative study of the structure and activities of representative institutions in 55 countries of the world]. Moskva: Progress (in Russ.).
5. Committee of the whole House. The Parliament of the United Kingdom. Retrieved from: <https://www.parliament.uk/site-information/glossary/committee-of-the-whole-house>.
6. Committee of the whole House. New Zealand Parliament. Retrieved from: <https://www.parliament.nz/en/get-involved/features-pre-2016/document/00NZPHomeNews201311151/committee-of-the-whole-house>.
7. Sullivan, John V. (2011). *Constitution, Jefferson's Manual and Rules of the House of Representatives of the United States*. Washington: U.S. Government Printing Office.
8. Kanstytucyja Respubliki Bielaruś [Constitution of the Republic of Belarus]. (15.03.1994 No 2875–12). *Viedamasci Viarchoŭnaha Savieta Respubliki Bielaruś*, (9). 144 (in Belarusian).
9. Konstitutsiya Rossiyskoy Federatsii [Constitution of the Russian Federation]. (12.12.1993). *Rossiyskaya gazeta*, 1993. (237). 15 (in Russ.).
10. Constituição da República Federativa do Brasil: de 05.10.1988. 35 ed. Brasília: Câmara dos Deputados, Edições Câmara, 2012. 454 p. (in Portuguese).
11. Joint Committees. The Parliament of the United Kingdom. Retrieved from: <https://www.parliament.uk/about/how/committees/joint>.
12. Constitución Española: de 27.12.1978. *Boletín Oficial del Estado*. 1978. № 311 (in Spanish).
13. Konstitutsiya Respubliki Kazakhstan [Constitution of the Republic of Kazakhstan]. (30.08.1995). *Vedomosti*

- Parlamenta Respubliki Kazakhstan*, 1996. (4). 217 (in Russ.).
14. Constitutionnel de la République Française: à partir de 04.10.1958 année. *Journal officiel de la République Française*. 1958 (in French).
  15. Constitution de la République du Tchad: du 31.03.1996 révisée / Présidence de la République du Tchad. Retrieved from: https://www.presidence.td/upload/doc/doc_643.pdf (in French).
  16. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland: vom 23.05.1949 Jahr. *Bundesgesetzblatt*. Teil I. 1949. № 1 (in Germ.).
  17. O Reglamente Soveta Federatsii Federal'nogo Sobraniya Rossiyskoy Federatsii: Postanovleniye Soveta Federatsii Federal'nogo Sobraniya Rossiyskoy Federatsii [On the Regulations of the Council of Federation of the Federal Assembly of the Russian Federation: Resolution of the Council of Federation of the Federal Assembly of the Russian Federation]. (30.01.2002 No 33-SF). *Sobraniye zakonodatel'stva RF*, (7). 635 (in Russ.).
  18. Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos: el 05.02.1917. Cámara de Diputados. Retrieved from: http://www.diputados.gob.mx/LeyesBiblio/pdf/1_150917.pdf (in Spanish).
  19. Zhuravs'kyy, V. S. (2001). Pravovyy status parlament-s'kykh komitetiv [Legal status of parliamentary committees]. *Visnyk Zaporiz'koho yurydychnoho instytutu*, (2). 14–25 (in Ukr.).
  20. Constitution of the Lao People's Democratic Republic: from 15.08.1991 / World Intellectual Property Organization. Retrieved from: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=180175.
  21. Latvijas Republikas Satversme: no 15.02.1922 gadu. *Valdības Vēstnesis*. 1922. No 141 (in Latvian).
  22. Ústava Slovenskej republiky: z 01.09.1992, No 460/1992. *Sbírka zákonů*. 1992. Částka 92 (in Slovak).
  23. Konstitutsiya Gruzii [Constitution of Georgia]. (24.08.1995 No 786). *Vestnik Parlamenta Gruzii*, (31–33). 668 (in Russ.).
  24. Manzhul, K. V. (2004). Rol' komitetiv Verkhovnoyi Rady Ukrayiny v zakonodavchiy protseduri [The Role of Committees of the Verkhovna Rada of Ukraine in the Legislative Procedure]. *Byuleten' Ministerstva yustytitsiyi Ukrayiny*, (10). 23–34 (in Russ.).
  25. General Committees (including Public Bill Committees). The Parliament of the United Kingdom. Retrieved from: <https://www.parliament.uk/about/how/committees/general>.
  26. Select Committees. The Parliament of the United Kingdom. Retrieved from: <https://www.parliament.uk/about/how/committees/select>.
  27. Magyarország Alaptörvénye: től 25.04.2011. Országgyűlés. Retrieved from: <http://www.parlament.hu/irom39/02627/02627.pdf> (in Hungarian).
  28. Costituzione della Repubblica Italiana: da 27.12.1947. Senato della Repubblica. Retrieved from: <http://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione.pdf> (in Italian).
  29. Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft: vom 18.04.1999. Der Bundesrat. Retrieved from: <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19995395> (in Germ.).
  30. Constitución Política del Perú: de 29.12.1993. Presidencia del Consejo de Ministros. Retrieved from: <http://www.pcm.gob.pe/wp-content/uploads/2013/09/Constitucion-Politica-del-Peru-1993.pdf> (in Spanish).
  31. Ol'khovs'kyy, B. I. (2004). Rol' komitetiv Verkhovnoyi Rady Ukrayiny v rozrobtsti zakonoproektiv [Role of committees of the Verkhovna Rada of Ukraine in drafting bills]. *Problemy zakonnosti*, (66). 12–20 (in Ukr.).
  32. Suomen perustuslaki: alkaen 11.06.1999. Eduskunta. Retrieved from: https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/ekj_1+2013.pdf (in Finnish).
  33. Pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului: Lege Republica Moldova: din 02.04.1996, No 797. *Monitorul Oficial*, 2007. (50). 237 (in Romanian).
  34. O Reglamente Gosudarstvennoy Dumy Federal'nogo Sobraniya Rossiyskoy Federatsii: Postanovleniye Gosudarstvennoy Dumy Federal'nogo Sobraniya Rossiyskoy Federatsii [On the Regulations of the State Duma of the Federal Assembly of the Russian Federation: Resolution of the State Duma of the Federal Assembly of the Russian Federation]. (22.01.1998 No 2134-2 GD). *Sobraniye zakonodatel'stva RF*, (7). 801 (in Russ.).
  35. Porubens'kyy, O. M. (2007). Okremi pytannya orhanizatsiyi komitetiv u strukturi parlamentu: zarubizhnyy dosvid ta Ukrayina [Some issues of the organization of committees in the parliamentary structure: foreign experience and Ukraine]. *Chasopys Kyiviv'koho universytetu prava*, (1). 72–77 (in Ukr.).
  36. O komitetakh i komissiyakh Parlamenta Respubliki Kazakhstan [About committees and commissions of the Parliament of the Republic of Kazakhstan]. *Zakon Respubliki Kazakhstan*. (07.05.1997 No 101-1). *Vedomosti Parlamenta Respubliki Kazakhstan*, (9). 94 (in Russ.).
  37. Longley, Lawrence D., & Davidson, Roger H. (1988). *The New Roles of Parliamentary Committees*. London; Portland, OR: F. Cass.

Published in:

Форум права: 53 pp. 38–49.

Related identifiers:

10.5281/zenodo.2527928

http://forumprava.pp.ua/files/038-049-2018-5-FP-Zozulia_6.pdf

http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2018_5_6.pdf

License (for files):

Creative Commons Attribution 4.0 International

Received: 02.11.2018

Accepted: 20.11.2018

Published: 27.11.2018

Cite as:

Зозуля, О. І. (2018). Основні види, напрямки діяльності та роль комітетів (комісій) парламенту у зарубіжних країнах. *Форум Права*, 53(5). 38–49. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2527928>.

Zozulia, O. I. (2018). Osnovni vydy, napryamky diyal'nosti ta rol' komitetiv (komisiy) parlamentu u zarubizhnykh krayinakh [Main Types, Directions of Activity and Role of Parliament Committees (Commissions) in Foreign Countries]. *Forum Prava*, 53(5). 38–49. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2527928>.